

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟ

“ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ”

Ὁ κ. Σκληρὸς μᾶς παραχώρησε καὶ πάλιν εὐγενικὰ ἓνα ἄλλο κομμάτι ἀπὸ τὴ νέα ἔκδοσις τοῦ «Κοινωνικοῦ μας Ζητήματος», ποῦ ἐτοιμάζει καὶ ποῦ ὡς πρῶτο χειρόγραφον ἀκόμα δὲν πῆρε τὴν τελειωτικὴν του μορφήν οὔτε στὴ διατύπωσιν, οὔτε στὴν οὐσίαν.

Τὸ σημερινὸ ἀπόσπασμα πραγματεύεται τὴ δράσιν τοῦ δημοτικισμοῦ μας, δείχνοντας τὰς μεγάλας του θετικὰς ἐκδουλεύσεις, ἀλλὰ χτυπώντας καὶ τὰ τρωτά του, γιὰ τὰ ὁποῖα προτείνει θεραπευτικὰ μέσα. Ἐλπίζουμε νὰ διαβαστεῖ μὲ ἐνδιαφέρον, γιὰτὶ λίγο πολὺ θίγει ὅλους μας.

Εἰς ἐκάστην κοινωνίαν ἀναγκαστικῶς ὑπάρχουν δύο τύποι ἀνθρώπων, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετοι εἰς τὰς ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς τὰς τάσεις: οἱ συντηρητικοὶ καὶ οἱ ἐπαναστάται! Ἡ πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τὰ κοινά, ἡσυχὰ καὶ φύσει συντηρητικὰ πνεύματα, τὰ ὁποῖα εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας ἀποτελοῦν τὸν μέγαν ὄγκον τοῦ λαοῦ. Κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν εἶναι ἡ ψυχικὴ τῶν αὐταρέσκεια καὶ ἡ νωθρότης καὶ ὀκνηρία τοῦ πνεύματος τῶν. Διαρκῶς εὐχαριστημένοι μὲ τὸν ἑαυτὸν τῶν καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν, εὐρίσκουν λαμπρὰς τὰς ἀτομικὰς τῶν ἔξεις. Καλὰ καὶ ἅγια τὰ συστήματα τοῦ τόπου τῶν μὲ τὰ ὁποῖα ὑπνωτίσθησαν ἐκ μικρᾶς ἡλικίας. Πᾶν τὸ ἐξερχόμενον τῶν μέχρι τοῦδε ἰδεῶν καὶ ἔξεων τῶν, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς κοινωνίας τῶν εἶνε δι' αὐτοὺς ἀντιπαθές, ἀνόητον, ὀλέθριον, ἄπατρι καὶ προδοτικόν. Οἱ συντηρητικοὶ οὗτοι ἀποτελοῦν τὴν νωθρὰν καὶ ἀκίνητον μάζαν ἐπὶ τῆς ὁποίας συνήθως στηρίζονται αἱ διάφοροι κυβερνήσεις καὶ ὅλοι οἱ ἔχοντες συμφέρον εἰς τὴν διαιώνισιν τοῦ ἐκάστοτε κοινωνικοῦ καθεστώτος.

Ἀπέναντι τούτων ἴσταται ἡ μικρά, ἐλαχίστη μειονοψηφία τῶν φύσει ἀνησυχῶν, ἐπαναστατικῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε εἶναι εὐχαριστημένα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τῶν καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν, παντοῦ καὶ πάντοτε διαβλέπουν ἐλαττώματα καὶ τρωτὰ σημεῖα ἄξια διορθώσεως καὶ ἀλλαγῆς. Καὶ εἰς τὰ ἀνήσυχα, ἐπαναστατικὰ καὶ προφητικὰ ταῦτα στοιχεῖα ὀφείλει κυρίως εἰπεῖν ἡ κοινωνία τὰς ἐκάστοτε νέας ἰδέας καὶ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα, τὰ ἀναποκρινόμενα ἄλλωστε, ὡς εἵπομεν ἀνωτέρω, εἰς βαθυτέρας ψυχικὰς, κοινωνικὰς, οἰκονομικὰς ἢ ἐθνικὰς ἀνάγκας. Ἐὰν ὅμως ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἀνησυχῶν ἐπαναστατικῶν στοιχείων εἶνε ἀναπόφευκτος διὰ μίαν κοινωνίαν, τὸ ποῖόν ὅμως καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἐπαναστατικότητος τῶν δὲν εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε τὰ αὐτὰ, ἀλλὰ ποικίλλουν ἀναλόγως τοῦ ἐπιπέδου τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐκάστοτε κοινωνίας. Ὅσον δηλαδὴ μία κοινωνία εἶνε περισσότερον πολιτισμένη, περισσότερον σοβαρὰ καὶ πειθαρχημένη, τόσοι σοβαρότεροι καὶ θετικότεροι

εἶνε καὶ οἱ ἐπαναστάται της, μὲ ἀνώτερον χαρακτῆρα, μεγαλειότατον ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν πειθαρχίαν καὶ εὐρύτερους ψυχικοὺς καὶ πνευματικοὺς ὁρίζοντας. Ἀναφορικῶς μὲ τὴν κοινωνίαν μας καὶ αὐτὴ βεβαίως, σύμφωνα μὲ τὸν γενικὸν κανόνα, ἔπρεπε νὰ ἔχη τὰ ἀνήσυχα καὶ ἐπαναστατικά της πνεύματα. Δυστυχῶς ὅμως ἐπειδὴ τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ της πολιτισμοῦ ἦτο πολὺ ταπεινόν, κατ' ἀνάγκην καὶ οἱ ἐπαναστάται μας ἔπρεπε νὰ ἦσαν ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐν μέρει τουλάχιστον, ἐλαττωματικοί, καὶ ἐν πάσει περιπτώσει οὐχὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐπαναστατῶν τῶν ἄλλων περισσότερον προηγμένων εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν. Τὸ τοιοῦτον ἱστορικῶς ἦτο ἀναπόφευκτον καὶ μοιραῖον καὶ δὲν πρέπει νὰ προσβάλλῃ κανένα. Καὶ τώρα ἂς ἴδωμεν ἐν συντομίᾳ ποῖοι ἦσαν οἱ μέχρι τοῦδε κοινωνικοὶ ἐπαναστάται μας. Ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ 1863, τῆς ἐγκαθιδρύσεως δηλαδὴ τοῦ συντάγματος, δὲν ἔλειψαν νὰ ἀναφαίνωνται ἀνήσυχα καὶ ἀνταρτικὰ στοιχεῖα, διαμαρτυρόμενα κατὰ τῶν διαφόρων καταχρήσεων, πιέσεων καὶ ὑπερβολῶν. Μετὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν ὅμως τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν βαθμιαίαν ἐξαφάνισιν τῆς ἐπαναστατικῆς γενεᾶς ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ δι' ἄλλους εἰδικοὺς τυπικοὺς κοινωνικοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω, ἐπῆλθε βαθμηδὸν πλήρης ἀποτελμάτως εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τοῦ κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ μας βίου, χρησιμεύσασα κατόπιν ὡς κάλλιστον τροφικὸν ἔδαφος δι' ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ συντηρητικά, σχολαστικά καὶ δονκιχωτικά ὄργανα. Ἡ πρώτη γενναία ἀντίδρασις καὶ τὸ πρῶτον καθαρῶς ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐναντίον τοῦ σχολαστικισμοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ ἀβδηριτισμοῦ ἀνεφάνη πρὸ τριακονταετίας περίπου καὶ ἐξακολουθεῖ ἐπὶ δεκάδας τώρα ἐτῶν μὲ τὸν ἴδιον πάντοτε ἀδιάπτωτον ἐνθουσιασμόν καὶ φανατισμόν, μαχόμενον ὑπὲρ μιᾶς ὠρισμένης λογικῆς, ζωντανῆς καὶ ὠρίμου πλέον ἰδέας, ἐνισχύον καὶ αὐξάνον καθημερινῶς τὸ πολεμοχαρὲς στρατόπεδόν του. Καὶ τοῦτο εἶνε ἀκριβῶς τὸ ἀψευδέστερον καὶ ἀκραιφνέρον τεκμήριον τοῦ δικαίου καὶ τῆς ζωτικότητος του.

Τὸ ἐπαναστατικὸν τοῦτο κίνημα εἶνε τὸ πολύκροτον γλωσσικὸν ζήτημα καὶ οἱ πρῶτοι γνήσιοι καὶ συστηματικοὶ ἐπαναστάται μας: οἱ δημοτικισταὶ—οἱ ἀτρόμητοι ὑπέρμαχοι τῆς ζωντανῆς μητρικῆς μας γλώσσης! Οἱ δημοτικισταὶ μέχρι σήμερον ἐπράξαν οὐχὶ ὀλίγα πρὸς διεκπαιδewγήσιν καὶ ἀφύπνισιν τῆς κοινωνίας μας καὶ εἰς τὸ μέλλον βεβαίως θὰ πράξουν ἀκόμη περισσότερα, διότι τώρα ἀκριβῶς εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δράσεως των, πλήρεις οὐχὶ μόνον συναισθητικῆς τῆς δυνάμεως των καὶ καὶ τῆς ἱστορικῆς των ἀποστολῆς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀρκετὴν πλέον πείραν εἰς ζητήματα κοινωνικῆς δράσεως.

Καὶ ἐὰν μέχρι σήμερον δὲν ἔχουν πράξει ὅλα ταῦτα εἰς τοῦτο πταίει οὐχὶ ἡ καλὴ των θέλησις, ἀλλὰ ἡ οὐτοπιστικὴ των τακτικὴ, ἡ ὁποία δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἀπολύτως σοβαρὰ ἀποτελέσματα. Καὶ ἡ ἐλαττωματικὴ αὕτη τακτικὴ ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς ἀτελοῦς των φιλοσοφικῆς καὶ κοινωνικῆς μορφώσεως καὶ ἄλλων κοινωνικῶν εἰς ὅλους μας ἐλαττωμάτων χαρακτῆρος, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ γίνῃ περαιτέρω ἐκτενὴς λόγος χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

Ἡ δικαιοσύνη ὅμως ἀπαιτεῖ ὅπως πρῶτον ἀναφέρωμεν τὰς ὑπερσείας των καὶ τὰ καλὰ των, προτοῦ προβῶμεν εἰς τὴν δυστυχῶς πολὺ εὐκόλον κριτικὴν τῶν ἐλαττωμάτων των.

Δι' ἓνα ἀντικειμενικὸν ἱστορικὸν καὶ κοινωνιολόγον δὲν ὑπάρχει ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία ὅτι οἱ δημοτικισταὶ ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὅπως παίξουν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς κοινωνίας μας.

Εἶναι σχετικῶς τὰ γνωστικώτερα, ζωντανότερα, προοδευτικώτερα, εἰλικρινέστερα, γενναιότερα καὶ τὰ μᾶλλον ἐνθουσιώδη παιδιὰ τῆς κοινωνίας μας. Ἀφοῦ κατώρθωσαν ἐν τῷ μέσῳ τοιούτου ὠκεανοῦ ψεῦδος καὶ ἀπαίτη, ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης σχολαστικῆς, διεφθαρμένης καὶ σατανικῶς ἐγωϊστικῆς ἀτμοσφαίρας νὰ ἀπαλλαγθοῦν ἰσχυρῶν προλήψεων, ἔστω καὶ εἰς μερικὰ μόνον ζητήματα, τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύει ὅτι ἔχουν ὑγὴ ἐγκέφαλον, γενναῖον, εἰλικρινῆ καὶ γνήσιον ἐπαναστατικὸν χαρακτῆρα.

Καὶ ἔχουν πράγματι τὰ ἀπαραίτητα γνωρίσματα καὶ χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα διακρίνουν τοὺς ἐπαναστάτας: Πρῶτον· εὐκολίαν νὰ ἀπορρίπτουν τὰς καθιερωμένας ἰδέας, προλήψεις, διδαχὰς καὶ ψυχώσεις καὶ δεύτερον φιλομάθειαν νὰ ἀναζητοῦν καὶ εὐρίσκουν νέα συστήματα, εὐκόλως παραδεχόμενοι ταῦτα καὶ συζητοῦντες ἀπροσώπως καὶ ἄνευ πάθους καὶ προκαταλήψεως πᾶσαν νέαν ἰδέαν, ἀρκεῖ νὰ εἶνε εἰλικρινῆς, λαμβάνοντες αὐτὴν ἐκ τῆς οὐσιαστικῆς τῆς ἀπόψεως καὶ οὐδέποτε χανόμενοι εἰς μικρολόγους σοφιστικὸς τύπους καὶ στρεψοδικίας. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἱ δημοτικισταὶ ὄχι μόνον εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς γλωσσικῆς μας μεταρρυθμίσεως, ἀλλὰ τὰ μόνον σχεδὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑγιᾶ στοιχεῖα, τὰ δυνάμενα νὰ ἐπαναστατήσουν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ζωῆς, οἱ μόνον εἰλικρινεῖς φίλοι καὶ ὑποστηρικταὶ οἰασδήποτε νέας ἐπαναστατικῆς ἰδέας. Αὐτὸ ἄλλως τε εἶνε καὶ φυσικόν: Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δεικνύει φιλομάθειαν καὶ ἀνεκτικότητα εἰς ἓν σημεῖον δὲν δύναται παρὰ νὰ τὴν δεῖξη καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ζητήματα. Ἐπομένως οἰαδήποτε τολμηρὰ ἰδέα, οἰαδήποτε νέα ἐπαναστατικὴ θεωρία, μόνον μεταξὺ τῶν δημοτικιστῶν δύναται νὰ εὖρη ἀκροατὰς, θαυμαστὰς καὶ εἰλικρινεῖς φίλους καὶ ὁπαδούς.

Καὶ ἐὰν πράγματι ῥίψωμεν ἐν ἁπλοῦν βλέμμα εἰς τὴν σημερινὴν πνευματικὴν κίνησιν τοῦ τόπου μας, θὰ ἴδωμεν ἀμέσως ὅτι ἀκριβῶς εἰς τὰς τάξεις τῶν δημοτικιστῶν εὗρον αἱ διάφοροι νέαι ἐπαναστατικαὶ ἰδέαι τοὺς ὁπαδούς των καὶ ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ δημοτικισμοῦ ἐξῆλθον οἱ δημιουργοί, ἀναγεννηταὶ καὶ εἰσηγηταὶ νέων ἰδεῶν καὶ συστημάτων εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς ζωῆς μας. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται κατὰ πρῶτον λόγον ἡ γλωσσικὴ μας ἐπανάστασις, ἡ πρώτη μεγάλῃ καὶ συστηματικῇ ἰδεολογικῇ ἐπαναστατικῇ κίνησιν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἡ ἰδέα τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως χρονολογεῖται ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (Ἀδαμάντιος Κοραῆς, Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, Δανιὴλ Φιλίππιδης, Ἰωάννης Βηλαράς, Ἀθανάσιος Χριστόπουλος, Ἀθανάσιος Ψαλίδας, Διονύσιος Σολωμός, Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, Ἰούλιος Τυπάλδος, Παναγιώτης Χιώτης, Γεώργιος Τερτσέτης, Ἀντώνιος Φατσέας, Γε-

ώργιος Ζαλοκώστας, Ἀνδρέας Λασκαράτος, Ἰάκωβος Πολυλάς, κτλ. κτλ.) Ἄν καὶ εἰς τοὺς προηγουμένους αἰῶνας δὲν ἔλειψαν ἐπίσης μεμονωμένοι καὶ σποραδικοὶ γνῶμαι κατὰ τῆς διδασκαλικῆς σχολαστικῆς ἀρχαιομανίας. (Σοφιανός, Σκοῦφος, Μηνιάτης, Κανταρτσῆς κτλ. κτλ.) Ἀλλὰ τὴν καθ'αυτὴ ὥθησιν καὶ συστηματικὴν κίνησιν ἔλαβε ἡ γλωσσικὴ μεταρρύθμισις ἀπὸ τριακονταετίας χάρις εἰς μίαν μεγάλην φυσιογνωμίαν, τὸν Ἰωάννην Ψυχάρην, καθηγητὴν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἐν Παρισίοις, ἄνδρα ἰσχυρᾶς θελήσεως, πολεμικοῦ χαρακτῆρος, φλογερᾶς ἰδιοσυγκρασίας καὶ μεγάλης ρητορικῆς δυνάμεως, στηριζομένης εὐτυχῶς καὶ ἐπὶ σοβαρᾶς εἰδικῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, στοιχείων ἀπαραιτήτων δι' ἀρχηγὸν ἐπαναστατικοῦ κινήματος, ἔχοντα συνάμα καὶ τὸ προσὸν νὰ ζῇ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπομένως δυνάμενον νὰ ἐκφέρῃ ἐλευθέρως τὰς ιδέας του χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ διάφορα τοπικὰ ἐμπόδια.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ κ. Ψυχάρης μὲ τὸν ἀμείλικτον καὶ μελετημένον πόλεμον τὸν ὁποῖον ἀγρίως ἐκήρυξε ἐναντίον τοῦ σχολαστικοῦ δασκαλισμοῦ καὶ μὲ τὴν φλογερὰν του εὐγλωττίαν ἀφύπνισε καὶ ἐνεθουσίασε οὐχὶ ὀλίγας συνειδήσεις, τινὲς τῶν ὁποίων ἦσαν ἤδη ὥριμοι καὶ ἐνδομύχως εἶχον φθάσει εἰς τὸ ἴδιον ἀρνητικὸν συμπέρασμα ἀναφορικῶς τῆς ἀψύχου, νεκρᾶς καὶ μουμιώδους καθαρηνούσης γλώσσης μας. Καὶ ἐδῶ πρέπει νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς πρώτους σοβαροὺς συνεργάτας τοῦ κ. Ψυχάρη ἐξ ἴσου σθεναρῶς καὶ γενναίως κηρύξαντας τὸ νέον γλωσσικὸν εὐαγγέλιον: Ἀλέξανδρον Πάλλην, Ἀργύρην Ἑφταλιώτην καί, βραδύτερον, Κωστὴν Παλαμᾶν, ἄνδρας μὲ γενναῖον χαρακτῆρα, φλογερὸν πατριωτισμὸν καὶ σοβαρὰν λογοτεχνικὴν ἰδιοφυίαν καὶ μόρφωσιν. Τούτους ἠκολούθησαν περαιτέρω ὀλόκληρος πλειὰς ἐνθουσιωδῶν ἐπαναστατῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λογοτεχνῶν, οἱ ὁποῖοι σήμερον κατήντησαν νὰ μετρῶνται κατὰ ἑκατοντάδας καὶ ἴσως καὶ χιλιάδας, καὶ προσέδωκαν πλέον εἰς τὸ κίνημα τὴν συνησπισμένην ὁμαδικήν του μορφήν. Χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ταυτοχρόνως καὶ ὀλίγον τι ἐνωρίτερον τοῦ κ. Ψυχάρη ἄλλοι σοβαροὶ καὶ μελετημένοι ἄνδρες (Βερναρδάκης, Χατζιδάκης καὶ Ροῖδης) οὐχὶ ὀλίγον συνέτειναν εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν ἐντελῶς παθολογικῶν ὀργίων μᾶς ἀρχαιομανοῦς στείρας σχολαστικῶν δασκάλων, (Ψευδαττικισταί, Κόντος, Μιστριώτης, κτλ.) οἱ ὁποῖοι μονομερῶς ὑπνωτισμένοι μὲ ἀρχαῖα κείμενα, γραμματικὰς καὶ συντακτικὰς συνέλαβον τὴν καθ'αυτὴ φρενοβλαβὴν ιδέαν νὰ κηρύξουν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θειικοῦ 19ου αἰῶνος μίαν ζωντανὴν γλῶσσαν ἐνὸς ὀλοκλήρου πολιτισμένου λαοῦ ἐν διωγμῷ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δῆθεν εἶνε χυδαῖα καὶ ἐπομένως ἀξία ἀμειλίχτου καταδιώξεως καὶ συστηματικῆς καταστροφῆς, καὶ ταυτοχρόνως ἐξεδήλωσαν τὴν ἀντιψυχολογικὴν καὶ αὐτόχρημα ἐξωφρενικὴν τάσιν νὰ ἀναστήσουν καὶ ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ζωὴν εἰς ὅλας τῆς τὰς λεπτομερείας μίαν ἐντελῶς νεκρὰν πλέον ἀρχαίαν γλῶσσαν, ὡς ἐὰν ἦτο ποτε φυσιολογικῶς δυνατόν νὰ ἀναστήσῃ κανεὶς μίαν μούμιαν καὶ προσαρμόσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ψυχολογίαν, τὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰς ἀνάγκας τῆς σημερινῆς μας ἐποχῆς.

Ἰδίως οἱ κύριοι Γεώργιος Χατζιδάκης καὶ Ἑμμανουὴλ Ροῖδης

συνέτειναν εἰς τὴν καταπολέμησιν οὐχὶ ὀλίγων γλωσσικῶν προλήψεων, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς νέας γλωσσολογικῆς ἐπιστήμης. Δυστυχῶς ὁ κ. Χατζιδάκης ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἐπισήμου καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ μέχρι τέλους μὲ τὸ ἐπιστημονικόν του κύρος τὴν νέαν γλωσσικὴν ἐπανάστασιν. Ἐνόσω κατ' ἀρχάς ἡ γλωσσικὴ μεταρρυθμιστικὴ κίνησις ἔφερεν ὀθῶν ἀκαδημαϊκὸν χαρακτήρα, περιοριζομένη εἰς στενώτατον κύκλον φιλολογοῦντων, ὁ κ. Χατζιδάκης ἐνθέρμως ὑπεστήριξε τὰ βιολογικὰ δικαιώματα καὶ τὴν λογοτεχνικὴν ἀξίαν τῆς ζωντανῆς δημοτικῆς μας γλώσσης. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ὅμως καθ' ἣν τὸ κίνημα προσέλαβεν ἐπίσημον ἐπαναστατικὸν χαρακτήρα καὶ ἐγένετο αἰτία σοβαρῶν κοινωνικῶν συρράξεων καὶ ταραχῶν, κηρυχθείσης συνεπείᾳ τούτου τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἐν διωγμῷ ὑπὸ τοῦ ἐπισήμου κράτους, ὁ κ. Χατζιδάκης, φυσικῶς τῷ λόγῳ, ὡς μισθωτὸς ὑπάλληλος αὐτοῦ καὶ ὑπεύθυνος καθηγητῆς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ ἀνακρούσῃ πρὺμνην καὶ ὡς νέος Γαλιλαῖος νὰ ἀναιρέσῃ μέρος τουλάχιστον τῶν πρώην δοξασιῶν του! Ὅπου ἀποδεικνύεται διὰ μυριοστὴν φορὰν, ὅτι ἡ κοινωνικὴ θέσις ἐνὸς ἀνθρώπου ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς πνευματικῆς του δράσεως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἱστορία εὐγνωμόνως θὰ ἀναφέρῃ μίαν ἡμέραν τὴν πολῦτιμον συμβολὴν τοῦ κ. Χατζιδάκη πρὸς καταπολέμησιν τῶν τραγελαφικῶν ὑπερβολῶν καὶ προλήψεων τοῦ ἀρχαιομανοῦς στρατοπέδου. Βεβαίως οἱ νεώτεροι εἰδικοὶ γλωσσολόγοι μας, μαθηταὶ τοῦ κ. Χατζιδάκη καὶ μέλλοντες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διάδοχοι αὐτοῦ εἰς τὴν ἔδραν τῆς γλωσσολογίας ὡς τέκνα νεωτέρας ἐποχῆς, περισσότερον ὀρίμου καὶ ἀνεκτικῆς ἀπέναντι τῶν νέων ἰδεῶν, θὰ δυνηθοῦν πολὺ εὐκολώτερον τοῦ διδασκάλου τῶν νὰ διδάξουν τὰς νέας γλωσσικὰς ἰδέας, χωρὶς τὸ τοιοῦτον νὰ προκαλέσῃ ἀκαδημαϊκὸν καὶ κοινωνικὸν σκάνδαλον, διότι ἕως τότε ἡ νέα γλωσσικὴ ἰδέα θὰ ἔχη κερδίσῃ πολλοὺς λειτουργοὺς τοῦ πανεπιστημίου καὶ τῆς κυβερνήσεως καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς διανοουμένης κοινωνίας μας.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὸ καθαντὸ γλωσσικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ πρώτη ἀρχὴ καὶ βάσις τῆς ἐπαναστάσεως. Ὡς ἴδωμεν τῶρᾳ συντόμως καὶ τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς πνευματικῆς δράσεως, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρότατα ἐπηρεάσθησαν ἀπὸ τὴν νέαν γλωσσικὴν ἐπαναστατικὴν ἰδέαν καὶ εἰς τοὺς ὁποίους σήμερον κυριαρχοῦν καὶ ποιητικῶς καὶ ποσοτικῶς οἱ ὁπαδοὶ τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως.

Εἰς τὴν ποίησιν ὕστερον ἀπὸ ὀλιγοχρόνιον κυριαρχίαν τῶν ἀψύχων ποιητῶν τῆς σχολαστικῆς καθαρευούσης ψευδοκλασσικῆς καὶ ψευδορωμαντικῆς σχολῆς (ἄδελφοὶ Σούτσοι, Στυρίδων Βασιλειάδης, Δημήτριος Παππαρηγόπουλος, Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, ἐν μερεὶ Ἀχιλλεὺς Παράσχος κ.τ.λ. κ.τ.λ.) ἐπανήλθεν καὶ ὑπερίσχυεν ὑπὸ τῆς ἐπίδρασιν τῆς νέας γλωσσικῆς κινήσεως ἡ παλαιὰ δημοτικὴ παράδοσις τῶν πρώτων μας ζωντανῶν ποιητῶν (Ρήγα Φερραίου, Ἰωάννου Βηλαρά, Ἀθανασίου Χριστοπούλου καὶ τῆς ἐνδόξου Ἱωνικῆς σχολῆς μὲ τοὺς δύο μεγάλους μας ποιητὰς ἐπὶ κεφαλῆς: Διονύσιον Σολωμὸν καὶ Ἀριστοτέλην Βαλαωρίτην). Ἐκτοτε ὀραδαίως ὑπερίσχυεν τὸ νέον ζωντανὸν ρεῦμα καὶ σήμερον ἡ ποίησις μας καθ' ὅλο-

κληρίαν εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν δημοτικιστῶν, ἀναφαίρετον πλέον κτῆμά των. Καὶ ἐδῶ ἔχομεν καθῆκον νὰ ἀναφέρωμεν τὴν μεγάλην μορφήν τοῦ μεγαλειτέρου τῶν ζώντων ποιητῶν μας : Κωστή Παλαμᾶ—μιᾶς ἐντελῶς ἐξαιρετικῆς φυσιογνωμίας καὶ ὡς ποιητοῦ καὶ ὡς λογοτέχνου καὶ ὡς ιδεολόγου καὶ ὡς διανοουμένου καὶ ὡς ἀνθρώπου—ὁ ὁποῖος καὶ ὑπῆρξεν ὁ διδάσκαλος, ὁ ὁδηγός, ὁ δημιουργὸς καὶ παιδαγωγὸς μιᾶς ὁλοκλήρου γενεᾶς νέων ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν. Κατὰ ἱστορικὸν καθῆκον ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν λαμπρὰν πλειάδα τῶν νέων ζωντανῶν μας ποιητῶν, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, ὅλων ἀδιαλλάκτων καὶ φανατικῶν ὁπαδῶν τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης: (Α. Πάλλης, Α. Μαβίλης, Γ. Καλοσγοῦρος, Ι. Καμβύσης, Κ. Κρουστάλλης, Ι. Γρυπάρης, Α. Πορφύρας, Π. Βασιλικός, Γ. Δροσίνης, Ζ. Παπαντωνίου, Κ. Καβάφης, Μ. Μαλακάσης, Α. Σικελιανός, Σ. Σκίπης, Κ. Βάρναλης, Α. Καμπάνης, Μ. Αὐγέρης καὶ ἐν μέρει Ι. Πολέμης καὶ Γ. Σουρῆς, διὰ νὰ ἀναφέρωμεν μόνον τοὺς γνωστοτέρους εἰς ἡμᾶς*).

Τὸ διήγημα καὶ τὸ ρομάντσο ἐγκαταλείψαν πλέον ὀριστικῶς τὰ ἄψυχα, ἀνεδαφικά καὶ νεκρὰ ὑποδείγματα τῆς παλαιᾶς καθαρεινότητος σχολῆς τῶν διηγηματογράφων μας (Α. Παγκαβῆ κ.τ.λ.) ἔλαβε νέαν ὥθησιν καὶ πραγματικὴν ζωὴν εἰς τὰς χεῖρας νέων ζωντανῶν δημοτικιστῶν καλλιτεχνῶν, οἱ ὅποιοι κατῴρθωσαν νὰ δημιουργήσουν γνήσιον λαϊκὸν ἠθογραφικὸν διήγημα, καὶ σύγχρονον ζωντανὸν μυθιστόρημα, βασιζόμενον ἐπὶ τῆς συγχρόνου ζωῆς μας. (Α. Ἐφταλιώτης, Α. Καρκαβίτσας, Γ. Βλαχογιάννης, Κ. Χατζόπουλος, Γ. Ξενόπουλος, Κ. Χρηστομάνος, Δ. Ταγκόπουλος, Δ. Βουτυράς, Ν. Καζαντζάκης, Π. Ροδοκανάκης, Α. Τραυλάντωνης, Κ. Παρορίτης, Πετροῦλα Ψηλορείτη, κ.τ.λ κ.τ.λ.).

Τὸ θέατρον ἀφοῦ ἐξήντησε πλέον τὴν ψευδοκλασσικὴν ρητορείαν τοῦ Σ. Βασιλειάδου, Δ. Βερναρδάκη καὶ λοιπῶν ἔλαβεν ἐπὶ τέλους τὸν ὀρθὸν δρόμον τῆς δημιουργίας ζωντανοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου, βάσιν ἔχοντος τὴν σύγχρονον ζωὴν μας. Ἐδῶ τὸν δρόμον ἔδειξαν ἰδίως ὁ κ. Γ. Ξενόπουλος καὶ Δ. Ταγκόπουλος διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν κατόπιν δυνατοὶ καλλιτέχναι (Σ. Μελάς, Κ. Χρηστομάνος, Π. Χόρν, Π. Νιρβάνας, Ν. Ποριώτης, Μ. Αὐγέρης, Πετροῦλα Ψηλορείτη, κ.τ.λ.).

Ἡ κλασσικὴ μετάφρασις καὶ ἡ λογοτεχνικὴ κριτικὴ τοὺς περισσότερους καὶ καλυτέρους ἀντιπροσώπους ἐστρατολόγησεν ἀπὸ τοὺς κόλπους τῶν δημοτικιστῶν ἢ τουλάχιστον τῶν φίλων τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως. (Εἰς τὴν μετάφρασιν : Α. Πάλλης, Ι. Πολυλάς, Γ. Καλοσγοῦρος, Α. Μαβίλης, Κ. Θεοτόκης, Κ. Χατζόπουλος, Ν. Καζαντζάκης, Ι. Ζερβός, Ν. Ποριώτης, Κ. Μάνος, Γ. Σωτηριάδης,

(*) Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τοὺς κ.κ. ποιητὰς καὶ λογοτέχνας, τοὺς ὁποίους εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε ἐξ εὐκόλου ἄλλωστε ἐπιληψιοσύνης δὲν ἀναφέρονται εἰς τὰς σημειώσεις αὐτὰς, τὰς ἐντελῶς προχείρους. Εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐνθυμηθῶμεν ὅλους, παλαιούς καὶ νέους, ἀλλ' οὔτε βεβαίως καὶ ὁ σκοπὸς μας εἶνε νὰ ὑψώσωμεν σκοπίμως τοὺς μὲν καὶ ὑποβιβάζωμεν τοὺς ἄλλους, ἀλλ' ἀπλῶς νὰ δεῖξωμεν συνοπτικῶς τὴν δύναμιν καὶ δρᾶσιν τοῦ δημοτικισμοῦ μας.

κ.τ.λ. κ.τ.λ. Εἰς τὴν κριτικὴν: Κ. Παλαμᾶς, Κ. Χατζόπουλος, Γ. Ξενόπουλος, Π. Νιρβάνας, Δ. Ζαχαριάδης, Ζ. Παπαντωνίου, Ν. Καζαντζάκης, Φ. Πολίτης, Σ. Ἀλιμπέρτης, κ.τ.λ. κ.τ.λ.).

Ἀπὸ τοὺς κόλπους τῶν δημοτικιστῶν ἐξῆλθον καὶ οἱ κοινωνιολογοῦντες, οἱ πρῶτοι δοκιμάσαντες νὰ φιλοσοφήσουν ἐπὶ τῆς κοινωνίας μας, προσπαθήσαντες νὰ διαγράψουν εὐθείας γραμμὰς διαγνώσεως, προγνώσεως καὶ θεραπείας τῶν ἐλαττωμάτων της. (Στέφανος Ραμᾶς, Ἰδᾶς, Πέτρος Βλαστός, Περικλῆς Γιαννόπουλος, Πέτρος Βασιλικός, Ἀλέκος Δελμούζος, Ν. Γιαννιός, Γ. Παπανδρέου, Α. Παπαναστασίου, Χ. Χριστουλάκης, Π. Πετριδης, Μ. Ζαβιτσιάνος καὶ ἐν μέρει Β. Γαβριηλίδης). Ἀπὸ τὸ στρατόπεδον τῶν δημοτικιστῶν ἐξῆλθον καὶ οἱ πρῶτοι κοινωνισταί, μαρξισταὶ καὶ ὑπέρμαχοι τῆς διοργανώσεως τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἐπὶ σοβαρᾷ ἐπιστημονικῇ βάσει. (Κ. Ζάχος, Ν. Γιαννιός, Π. Ταγκόπουλος, Κ. Χατζόπουλος, κ.τ.λ. κ.τ.λ.). Ἐκεῖθεν ἔλκει τὴν κατάγωγὴν της καὶ ἡ κοινωνιολογικὴ ὁμὰς τῶν Ἀθηνῶν, συγγενὴς κατὰ τὴν παράδοσιν καὶ τὸ πνεῦμα μὲ τοὺς προηγούμενους κοινωνιολογοῦντας, ἀναμιχθεῖσα ὁμως περισσότερον εἰς τὴν ἐνεργὸν πολιτικὴν προσπάθειάσα διὰ πρώτην φορὰν νὰ ὑπερασπισθῇ τὰς νέας γλωσσικὰς, κοινωνικὰς καὶ φιλεργατικὰς ἰδέας ὁμαδικῶς ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς. Καὶ διὰ νὰ συμπληρώσωμεν τὴν πολιτικὴν εἰκόνα λέγομεν ὅτι εἰς τὰς τάξεις τῶν δημοτικιστῶν ἀνήκει καὶ ἡ μεγαλειτέρα δόξα τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος—ὁ Ἐλευθέριος Βενιζέλος, ὁ πολυσυνθετώτερος, πολυσχιδέστερος, εὐρύτερος καὶ φιλοσοφικώτερος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς συγχρόνου Εὐρώπης, τὸ γνήσιον τέκνον καὶ συνάμα τὸ καύχημα τοῦ δημοτισμοῦ. Ἐσχάτως οὐχὶ ὀλίγοι πολιτευόμενοι, βουλευταὶ καὶ ὑπουργοὶ ἐξεδήλωσαν φανερώς τὴν φιλίαν καὶ βαθεῖαν τῶν ἐκτίμησιν πρὸς τὰς νέας ριζοσπαστικὰς, γλωσσικὰς, παιδαγωγικὰς καὶ κοινωνικὰς ἰδέας. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν οἱ ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους θὰ προσχωροῦν μοιραίως εἰς τὰς νέας ἐπαναστατικὰς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι κατήντησαν πλέον ἀνάγκη τῆς κοινωνίας μας. Ἀπὸ τοὺς κόλπους τῶν δημοτικιστῶν ἐξῆλθε τέλος καὶ ἡ νέα γλωσσολογικὴ παιδαγωγικὴ κίνησις, ἡ προσπαθοῦσα νὰ εἰσαγάγῃ τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν εἰς τὰ δημοτικὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος σχολεῖα καὶ νὰ διαρρυθμίσῃ ἐπὶ νέων βάσεων τὸ ὅλον παιδαγωγικὸν μας σύστημα. (Α. Φωτιάδης, Α. Δελμούζος, Δ. Γληνός, Μ. Τριανταφυλλίδης, Ἐλισαῖος Γιαννίδης, Πέτρος Βλαστός, κ.τ.λ. κ.τ.λ.).

Τὴν πρώτην πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν νέων παιδαγωγικῶν ἰδεῶν ἀπεπειρήθη εἰς τολμηρὸς καὶ μεγαλοφάνταστος νέος, εὐγενὲς παράδειγμα τῆς νέας ἐνθουσιώδους καὶ ἀνιδιοτελοῦς δημοτιστικῆς νεολαίας μας—ὁ Ἀλέκος Δελμούζος—ὁ ὁποῖος τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ συνεργασίᾳ ἐνὸς ἄλλου εὐγενοῦς νεοῖδεάτου ἱατροῦ Γ. Σαράτη συνέλαβον τὴν τολμηρὰν διὰ νεοέλληνας ἰδέαν νὰ ἰδρῦσουν ἐν Βόλῳ τὸ πρῶτον νεωτεριστικὸν σχολεῖον ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ μητρικὴ μας δημοτικὴ γλῶσσα νὰ διδάσκεται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μὲ τὴν καθαρῆν. Δυστυχῶς ἡ ἔλλοχέουσα ἀεὶ μεσαιωνικὴ στενοκεφαλία, σχολαστικότης καὶ κακοήθεια ἐκίνησε πάντα λίθον ὅπως καταστρέψῃ τὸ τολμηρὸν νεωτεριστικὸν ἔργον, μὴ δειλιάσασα νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ πλέον

αἰσχροῦ συγκοφαντικὰ μέσα, σύρασα πρὸ τοῦ δικαστηρίου ὡς ἀνηθί-
κους, ἀναρχικοὺς καὶ ἀθέους τοὺς εὐγενεστέρους ἀντιπροσώπους τῆς
νέας γενεᾶς μας· ὡς μαινόμενοι βανδῆλοι ἐδοκίμασαν νὰ παραδώ-
σουν εἰς τὰς φλόγας τὸ νέον φυτώριον τῶν εὐγενῶν ἰδεῶν τοῦ Βό-
λου. Οἱ νέοι Ἄνθρωποι καὶ Μέλῃται ἐντελῶς ἀνιστόρητοι καὶ ἀφιλο-
σόφητοι, ἐν τῇ μωρία των καὶ τῇ ἐξάψει τῆς φωτοσβεστικῆς των
μανίας καὶ ἴσως καὶ τοῦ προσωπικοῦ πάθους—διότι εἰς τὰς μικρὰς
κοινωνίας ὅλα τὰ ζητήματα κατὰ βάθος εἶνε προσωπικά—δὲν ἠθέ-
λησαν νὰ καταλάβουν ὅτι μὲ τοιαῦτα ποταπὰ μέσα ὅχι μόνον δὲν
καταπολεμοῦνται καὶ καταπνίγονται αἱ νέαι προοδευτικαὶ ἰδέαι, ἀλλὰ
τουναντίον περισσότερον καὶ καλύτερον διαδίδονται, διότι ἀπο-
κτῶσι τὴν αἴγλην τοῦ μαρτυρίου καὶ περισσότερον ἐπιβάλλονται εἰς
τὴν συνείδησιν τοῦ λαοῦ. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ἐπαίσχυντος
δίκη Βόλου-Ναυπλίου ἐξ ἀπόψεως ἱστορικῆς καὶ ψυχολογικῆς εἶνε
ἐντελῶς ἀνάλογος μὲ τὴν δίκην ἐνὸς Giordano Bruno, ἐνὸς Campa-
nella, ἐνὸς Γαλιλαίου. Καὶ ἐὰν οἱ νέοι μάρτυρές μας ἀπέφυγον τὸ
μαρτύριον τοῦ πυρὸς καὶ τῆς φυλακῆς, ὅπως οἱ εὐγενεῖς Εὐρωπαῖοι
πρόδρομοι των, καὶ ἀπέφυγεν ἡ Ἑλλάς τὸ αἰσχρὸς μιᾶς νέας νυκτὸς
τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, τὸ τοιοῦτον ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι εὐρι-
σκόμεθα εὐτυχῶς εἰς τὸν 20 αἰῶνα, ὅπου ὁ φανατισμὸς καὶ ἡ κα-
κοήθεια δὲν ἔχουν ἀπεριορίστον δύναμιν ὅπως εἰς τὸν μεσαίωνα.
Πάντως ἡ ἱστορικὴ πλέον δίκη τῶν «ἀθεῖστῶν» τοῦ Βόλου εἶνε
ἐν σίγῃ διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα καὶ ἀποδεικνύει πασιφανῶς ἐξ
ἀπόψεως κοινωνιολογικῆς, ὅτι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα μας, ἡ νοοτροπία
μας καὶ αἱ ἰσχύουσαι ἀκόμη κοινωνικαὶ δυνάμεις ἐν Ἑλλάδι δὲν
ἀπέχουν δυστυχῶς πολὺ τοῦ μεσαιωνικοῦ πρωτοτύπου των.

Πάντως ὠφέλησε τὸ κίνημα τοῦ Βόλου εἰς τὴν διάδοσιν τῶν
νέων παιδαγωγικῶν ἰδεῶν, ὅπως ἄλλοτε εἶχον ὠφελήσει τὰ Εὐαγγε-
λικά καὶ Ὁρεστικά, ἀνόητα ἐπίσης μεσαιωνικὰ κινήματα, εἰς τὴν
ἐξάπλωσιν τοῦ γλωσσικοῦ κινήματος. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης οὐδεὶς
ὠφέλησε τόσον τὴν διάδοσιν τῶν νέων ἰδεῶν, ὅσον οἱ κ.κ. Πάλλης,
Γαβριηλίδης, Σωτηριάδης, Σαράτσης καὶ Δελμούζος, οἱ ὁποῖοι χωρὶς
νὰ τὸ θέλουν ἔγιναν ἥρωες κοινωνικῶν κινήματων καὶ διωγμῶν, τὰ
ὁποῖα ἀφίνουν βαθεῖαν ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων καὶ
διαλαλοῦν παντοῦ ἀπὸ στόμα εἰς στόμα τὰς νέας ἐπαναστατικὰς
ἰδέας. Ἡ νέα παιδαγωγικὴ μας κίνησις ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν κα-
τακτῶ ἔδαφος, καὶ μὲ τὴν δρᾶσιν τοῦ νέου φιλεκπαιδευτικοῦ ὁμίλου
ἤρchiσε νὰ συστηματοποιῆται καὶ νὰ προσελκύη οὐχὶ ὀλίγους ἐπι-
σήμους ἀντιπροσώπους τοῦ κοινοβουλίου καὶ τῆς κυβερνήσεως, οἱ
ὁποῖοι βεβαίως δὲν θὰ ἀργήσουν νὰ ὑποστηρίξουν τὰς νέας παιδα-
γωγικὰς ἰδέας καὶ ἐντὸς τῆς Βουλῆς.

Εἰς ὅλους λοιπὸν σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς πνευματικῆς μας κινή-
σεως, ὡς εἶδομεν, οἱ δημοτικισταὶ κρατοῦν τὰ σκῆπτρα καὶ ἐμφανίζον-
ται ὡς δημιουργοὶ καὶ εἰσηγηταὶ τῶν νέων προοδευτικῶν ἰδεῶν: ποί-
ησιν, διήγημα, ρομάντσο, κριτικὴν, κλασσικὴν μετάφρασιν, θέατρον,
γλωσσολογίαν, κοινωνιολογίαν, ἐργατικὸν κίνημα, παιδαγωγικὴν καὶ
ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα. Μένουν ἀκόμη ἀπόρητα δύο προτύπια τοῦ
λογιωτατισμοῦ: τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ὁ ἡμερήσιος τύπος (ὁ ἐβδο-

μαδιαῖος καὶ ὁ μηνιαῖος εἶνε σχεδὸν ἕξ ὁλοκλήρου φανατικοὶ ὁπαδοὶ τοῦ δημοτικισμοῦ. «Νουμᾶς», «Νέα Ζωή», «Γράμματα», «Κριτικὴ καὶ Τέχνη», «Ἐργάτης», Σοσιαλιστικὰ φύλλα, κ.τ.λ. κ.τ.λ.).

Τὰ δύο ταῦτα ἰδρύματα, διὰ λόγους ἰδιαίτερους ψυχολογικοῦς καὶ τεχνικοῦς, δὲν ἠδύναντο βεβαίως παρὰ τελευταῖα νὰ ὑποστοῦν τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῆς γλωσσικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐπῆλθον καὶ καθημερινῶς ἐπέρχονται ἰσχυρὰ ρήγματα, ἰδίως εἰς τὸν ἡμερησίον τύπον. Καὶ πράγματι, ἐνῶ ἄλλοτε ὅλον τὸ ὕλικὸν τῶν ἐφημερίδων ἐγράφετο εἰς ἀδιάλλακτον καθαρεύουσαν, σήμερον ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην στήλην, κάμνουν ὑποχωρήσεις εἰς τὰς νέας γλωσσικὰς ιδέας. Ἦδη τὸ χρονογράφημα, ἢ ἐπιφυλλίς, μερικαὶ κριτικαὶ γράφονται εἰς μικτὴν πλέον γλῶσσαν καὶ αὐτὸ τὸ κύριον ἄρθρον μερικῶν ἐφημερίδων, ἤρχισε νὰ κάμνη ὅλον ἐν μεγαλειτέρας ἀπιστίας εἰς τὴν παράδοσιν τῆς καθαρευούσης. Ἦδη ἀνεφάνησαν καὶ καθημερινῶς σχεδιάζονται εἰς τὰς διαφόρους γωνίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡμερήσιαι ἐκδόσεις, γραφόμεναι ἐν μέρει εἰς τὴν δημοτικὴν, ἐν μέρει εἰς μικτὴν γλῶσσαν. («Ἐργάτης», «Μέλλον», «Ἀκρόπολις», «Σοσιαλισμός», κ.τ.λ.). Δι' ἓνα ψυχολόγον ἱστορικόν, ὁ ὁποῖος ἔχει σαφῆ ιδεάν τῆς βαθμιαίας καὶ τμηματικῆς πορείας τῆς ἐξελίξεως, ὅλα ταῦτα εἶνε βαρυσήμαντα σημεῖα τῶν καιρῶν καὶ δὲν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία ὅτι δὲν ἀπέχει πλέον πολὺ ἢ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ζωντανὴ μας μητρικὴ γλῶσσα θὰ κατακτήσῃ ὁλοσχερῶς τὸν ἡμερησίον τύπον μας καὶ βραδύτερον θὰ ἐκπορθήσῃ καὶ τὸ τελευταῖον προπύργιον τοῦ μεσαιωνισμοῦ: τὸ πανεπιστήμιον. Σήμερον ἄλλωστε ὅλη ἡ γενεὰ τῶν νέων δημοσιογράφων καὶ χρονογράφων μας οἱ ὁποῖοι κυρίως εἰπεῖν εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ σημερινοῦ τύπου μας, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον εἶνε ὁπαδοὶ τῶν νέων γλωσσικῶν ἰδεῶν καὶ κατ' ἀνάγκην μόνον προσαρμόζονται ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς ἐν ἀπηρχαιωμένον γλωσσικὸν καθεστῶς διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἀνέτειλε ἀκόμη ἡ ἡμέρα τῆς τελειωτικῆς μεταρρυθμίσεως. Τὸ ἴδιον δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἐπιστήμης μας. Ἡ νέα γενεὰ τῶν ἐπιστημόνων μας ὑφηγῆται καὶ μέλλοντες καθηγηταί, γνήσια τέκνα τῆς ζωντανῆς καὶ θετικῆς ἐποχῆς μας, εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον φανεροὶ ἢ κρυφοὶ ὁπαδοὶ τῶν νέων ἰδεῶν καὶ ἐὰν δὲν ὑποβοηθήσουν ὅλοι ἐνεργῶς, πάντως δὲν θὰ φέρουν καμίαν ἀντίστασιν εἰς τὴν γλωσσικὴν μεταρρυθμίσιν τῆς ἀκαδημαϊκῆς μας ζωῆς, ὅταν ἔλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου.

Αὕτῃ εἶνε ἐν συντόμῳ ἡ θετικὴ ἀποψις τοῦ δημοτικισμοῦ καὶ ἡ ἐνεργὸς δρᾶσις τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξε κατὰ τὰ τελευταῖα 30 ἔτη, ἀπαλλάττων βαθμηδὸν τὴν κοινωνίαν μας ἀπὸ πολλὰς μεσαιωνικὰς προλήψεις καὶ σχολαστικότητας ἐμφυσῶν νέον ζωντανὸν πνεῦμα εἰς τὰ λιμνάζοντα φεουδαρχικὰ ὕδατα τῆς κοινωνίας μας.

Ἦδη ὅμως ἀφοῦ ἀνεφέραμεν τὴν θετικὴν δρᾶσιν καὶ τὰς ἐκδουλεύσεις τοῦ δημοτικισμοῦ πρὸς τὴν κοινωνίαν μας, ἔχομεν ἱερὸν καθήκον καὶ χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας καὶ χάριν τοῦ συμφέροντος τοῦ ἰδίου δημοτικισμοῦ νὰ ὑποδείξωμεν καὶ στιγματίσωμεν καὶ τὰ τρωτά του σημεῖα, τὰς ἐλλείψεις καὶ ἐλαττώματά του, τὰ ὁποῖα ἂν καὶ ἱστορικῶς ἀναπόφευκτα καὶ μοιραῖα, ὥς εἵπομεν ἀνωτέρω, πάντως

ὀφείλουν νὰ διατυπωθοῦν ἀμειλίκτως, ὅπως ἡ ἐπίγνωσις των ἐπιφέρει μίαν ὥραν ἐνωρίτερον τὴν θεραπείαν των πρὸς ταχύτεραν εὐδῶσιν καὶ πλήρη θριάμβον τῶν ἰδανικῶν καὶ τοῦ ὅλου προγράμματος τοῦ δημοτικισμοῦ. Οἱ δημοτικισταί, ἂν καὶ φύσει ἐπαναστᾶται, ἐν τούτοις, ὡς τέκνα ἐκτάκτως ἀμορφώτου καὶ ἐλαττωματικῆς κοινωνίας, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι καθ' ὅλα τέλειοι, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ ἔχουν πολλὰς ἀδυναμίας καὶ ἐλαττώματα τῆς φυλῆς των καὶ τῆς κοινωνίας των. Τὸ κύριον ἐλάττωμα μιᾶς μικρᾶς πατριαρχικῆς, φεουδαρχικῆς ἀκόμη εἰς πολλὰ κοινωνίας, εἶναι ἡ στενοκέφαλη καὶ στενόκαρδη ἐκδήλωσις τοῦ ἀτομικοῦ, τοῦ ἀτομικοῦ δηλαδὴ ἐγωϊσμοῦ τῶν πολιτῶν, περιοριζομένου συνήθως εἰς ἓνα ὑπερτροφικὸν ἀτομικὸν ἢ τὸ πολὺ οἰκογενειακὸν ἐγωϊσμόν, ξένον πρὸς οἰασδήποτε εὐρείας γενικὰς κολλεκτιβιστικὰς κοινωνικὰς ἰδέας. Ἐκαστος σκέπτεται μόνον τὸν ἑαυτὸν του, καὶ τὴν οἰκογένειάν του, τελείως ἀδιαφορῶν διὰ τὸ γενικὸν καλὸν καὶ δι' ὑψηλοτέρας γενικὰς ἰδέας. Ἡ ἰδέα τοῦ κοινωνικοῦ καθήκοντος εἶνε ἐντελῶς ἄγνωστος. Τὰ ἄτομα ἔχουν τάσεις ὅχι πειθαρχικὰς, συγκεντρωτικὰς, ἀλλὰ ἀποκεντρωτικὰς, διαλυτικὰς. Ἄλλο χαρακτηριστικὸν ἐλάττωμα ἐκάστης φεουδαρχικῆς κοινωνίας εἶναι καὶ ἡ πλήρης ἀδιαφορία καὶ περιφρόνησις πρὸς τὸν κατώτερον ἐργατικὸν λαόν, ὃ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς χυδαῖος ὄχλος, ὡς παρίας τῆς κοινωνίας, ἀπὸ τὸν ὁποῖον πρέπει τις νὰ ἀπομακρύνεται μὲ ἀποστροφὴν. Ἐκτὸς τούτου συνήθως παρατηρεῖται καὶ πλήρης ἔλλειψις θετικῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, αὐστηρᾶς πειθαρχημένης σκέψεως καὶ ἱκανότητος πρὸς πρωτότυπον δημιουργικὴν ἐργασίαν, ἀποτέλεσμα ἀτελεστάτης κοινωνικῆς, σχολικῆς, καὶ οἰκιακῆς ἀνατροφῆς. Ἡ ἐπιστήμη εἰς τοιαύτας κοινωνίας εἶναι πάντοτε σχολαστικὴ, περιοριζομένη συνήθως εἰς μίαν παθητικὴν ἐκμάθησιν γλωσσῶν, γραμματικῆς καὶ νεκρῶν κειμένων, καὶ εἰς μίαν μνημοτεχνικὴν ἀποστήθισιν σχολαστικῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Οὐδεμία παρατηρεῖται ἔμφυτος κλίσις καὶ ἱκανότης πρὸς τὰς φυσικὰς καὶ πειραματικὰς ἐπιστήμας, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν θετικὴν σπουδὴν, ἱκανότητα καὶ ἐπίμονον μελέτην λεπτολόγου ὕλικου. Οἰαδήποτε ἀνιδιοτελεῆς σπουδὴ τῆς καθαρᾶς ἐπιστήμης καθὼς καὶ ἀνάγκη μελέτης τῶν μεγάλων φιλοσοφικῶν, βιολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν προβλημάτων εἶναι σχεδὸν ἄγνωστος. Ἡ μόνη πνευματικὴ δρᾶσις ἡ ὁποία παρατηρεῖται εἶναι μία ἀποκλειστικὴ, μονομερὴς καὶ ὑπερτροφικὴ καλλιέργεια τῆς λογοτεχνίας καὶ ἰδίως τῆς ποιήσεως. Οἱ δημοτικισταί ὡς γνήσια τέκνα τοιαύτης μὴ ἀνεπτυγμένης ἀκόμη κοινωνίας, παρ' ὅλην τὴν ἐπαναστατικὴν των ὑπόστασιν καὶ τὸν ἀτομικὸν των ἐνθουσιασμόν, ἔπρεπε μοιραίως νὰ ἔχουν ὅλα τὰ προαναφερθέντα ἐλαττώματα: ἀτομιστικὰς, ἀποκεντρωτικὰς καὶ διαλυτικὰς τάσεις, ἀνικανότητα πρὸς ὁμαδικήν, πειθαρχημένην διοργανωτικὴν ἐργασίαν, ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὸν λαόν, ἀνικανότητα σοβαρᾶς δημιουργικῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, μονομερῆ λογοτεχνικὴν καὶ ποιητικὴν δρᾶσιν, κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Καὶ πράγματι: ἐνῶ τοὺς ἤγωνε μία κοινὴ ἱερὰ ὑπόθεσις καὶ ἐν κοινὸν ἰδανικόν, εἶχον δὲ νὰ παλαίσουν ἐναντίον τρομεροῦ ἐχθροῦ, ἔχον-

τος τὰ πάντα εἰς τὰς χεῖρας του καὶ λυσσῶδῶς πολεμοῦντος αὐτοὺς μὲ τὰ
 πλέον ἀθέμιτα μέσα, ἐφάνησαν ἐντελῶς ἀνίκανοι νὰ διοργανωθοῦν εἰς
 μίαν συμπαγῇ ὁμάδα, μὲ κοινὸν πρόγραμμα ἐνεργείας ὅπως προσδώ-
 σουν εἰς τὸν ἀγῶνα των μεγαλειτέραν δύναμιν, συνοχήν, ἀντοχήν καὶ
 ἀποτελεσματικότητα. Καὶ βλέπομεν σήμερον τὸ ἐντελῶς ἀξιοθρήνητον
 καὶ ἀπίστευτον γεγονός ὅτι ἐνῷ οἱ ὁπαδοὶ τῆς γλωσσικῆς μας μεταρρυθ-
 μίσεως ἀριθμοῦνται πλέον κατὰ χιλιάδας καὶ εἶνε ὅλοι των κατὰ τὸ μάλ-
 λον καὶ ἥττον ἀνεπτυγμένοι καὶ λόγιοι ἄνθρωποι, δὲν κατῴρθωσαν ἐν
 τούτοις ἐπὶ 20 τῶρα ἔτη νὰ συμπήξουν ἐν κέντρῳ, τὸ ὁποῖον νὰ
 τοὺς ἐνώνει ὡς συνεκτικὸς κρίκος, διευθύνον τὸ κίνημά των καὶ
 λαμβάνον τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ταχύτεραν ἐξάπλωσιν τῶν νέων
 γλωσσικῶν ἰδεῶν καὶ τελειωτικὸν θρίαμβον τοῦ ἱεροῦ των ἀγῶνος.
 Ὅλαι αἱ μέχρι τοῦδε ἀπόπειραι παρομοίας διοργανώσεως ἐν Ἀθή-
 ναις οἰκτρῶς ἀπέτυχον, διότι τὰ μέλη των, παρ' ὅλην των τὴν ἀτο-
 μικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν εἰλικρινῇ ἀγάπην πρὸς τὴν δημοτικὴν
 γλῶσσαν, ἔδειξαν ὅλας τὰς προαναφερθεῖσας ἀρνητικὰς ἰδιότητας,
 ἰδίως ὑπερτροφικὸν ἀτομικισμόν καὶ ἀνικανότητα πρὸς ὁμαδικὴν
 πειθαρχημένην δρᾶσιν, προτιμῶντες νὰ καταγίνωνται ἕκαστος εἰς
 ἀτομικὴν λογοτεχνικὴν ἐργασίαν, ἱκανοποιοῦσαν μᾶλλον τὰς ἀτομι-
 κάς του κλίσεις καὶ τὴν ἀτομικὴν του φιλοδοξίαν παρὰ τὰς ἀντικει-
 μενικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος των. Τὸ τοιοῦτον ἀποτελεῖ τὸ μεγα-
 λύτερον στίγμα διὰ τοὺς δημοτικιστάς, τὸ ὁποῖον ἡ ἱστορία θὰ
 δυσκολευθῇ μίαν ἡμέραν νὰ τοὺς τὸ συγχωρήσῃ. Ἡ τοιαύτη ἐντελῶς
 ὑποκειμενικὴ λογοτεχνικὴ δρᾶσις τῶν δημοτικιστῶν καὶ ἡ ἔλλειψις
 ἀντικειμενικῆς ἐργασίας διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ γλωσσικοῦ των ἀγῶνος,
 εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα ἅψ' ἐνὸς μὲν μίαν ὑπερτροφικὴν ποιητικὴν
 καὶ λογοτεχνικὴν παραγωγὴν— ἰδίως τρομακτικὴν ὑπερπαραγωγὴν
 στίχων— ἅψ' ἑτέρου δὲ πλήρη ἔλλειψιν ὠφελίμων πρακτικῶν συγ-
 γραμμάτων καὶ βοηθητικῶν βιβλίων, ἀναποφεύκτων διὰ τὴν εὐό-
 δωσιν τοῦ γλωσσικοῦ ἀγῶνος. Ἀρκεῖ νὰ εἴπῃ τις ὅτι μέχρι σήμερον
 δὲν ἐσκέφθησαν νὰ κωδικοποιήσουν συστηματικῶς τὴν τὸσον λατρευ-
 τὴν των δημοτικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐνῷ οἱ ἀντίπαλοί των καθαραρευου-
 σιάνοι ἔχουν συγγράφει πληθώραν γραμματικῶν, λεξικῶν καὶ ἄλλων
 ὑποβοηθητικῶν συγγραμμάτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, οἱ
 δημοτικισταὶ μέχρι σήμερον οὔτε λεξικὸν τῆς δημώδους ἐσκέφθησαν
 νὰ συντάξουν, οὔτε ἄλλα ὑποβοηθητικὰ γλωσσικὰ συγγράμματα μᾶς
 ἔδωκαν ἐκτὸς ἀπὸ μερικὰς μεμονωμένας ἀποσείρας συγγραφῆς γραμ-
 ματικῆς τῆς ζωντανῆς μας γλώσσης. Καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστημονικὴν
 ἱστορίαν τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος, ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ξένος νὰ
 μᾶς τὴν γράψῃ (Krubacher), ἀποδείξας ἀκόμη μίαν φορὰν ὅτι
 μόνον τέκνα σοβαρῶς μορφωμένης κοινωνίας, δύνανται νὰ συγγρά-
 ψουν σοβαρὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα. Βεβαίως μεταξὺ τῶν δημοτικιστῶν
 δὲν ἔλειπον οὔτε τὸ χρήμα, οὔτε καὶ σχετικὴ μόρφωσις ὅπως δημιουρ-
 γηθοῦν τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα ἔργα. Ἐκεῖνο τὸ
 ὁποῖον ἔλειπεν ἦτο ἡ ἱκανότης πρὸς διοργανωμένην ὁμαδικὴν δρᾶ-
 σιν, ἡ ὁποία μόνη καὶ εὐκολώτερον καὶ καλύτερον θὰ ἔξέυρισκε
 τὸν τρόπον καὶ τὰ μέσα παρομοίας ἠετικῆς δημιουργικῆς ἐργασίας.
 Καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κινήματος Ψυχίρης, ἀνὴρ ἐκτάκτου ἰδιο-

φυΐας, καὶ σπανίας γλωσσολογικῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, ὁ μᾶλλον ἐπομένως ἐνδεδεδειγμένος διὰ τοιαύτην ἐργασίαν, δυστυχῶς οὔτε ὁ ἴδιος ἐπεχείρησε οὔτε καὶ ἐφρόντισε νὰ πείσῃ ἄλλους νὰ τὸ πράξουν, προτιμῶν καὶ αὐτὸς νὰ σπαταλᾷ τὴν ἰδιοφυΐαν του εἰς λογοτεχνικὰς καὶ τελευταίως καὶ ποιητικὰς ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἀμφιβάλλω ἂν θὰ ὠφελήσουν τόσον τὸν ἀγῶνα ὅσον θὰ ὠφέλουν καθαρῶς γλωσσολογικὰ ἔργα ἐκ μέρους του. Καὶ αὐτὴν τὴν συγγραφὴν Γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης, διὰ τὴν ὁποίαν βεβαίως ἦτο ὁ καταλληλότερος καὶ τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ μᾶς ὑπεσχέθη, δὲν κατώρθωσε, ἔξ ὅσων γνωρίζω, νὰ τὴν φέρῃ εἰς αἴσιον πέρας.

Ἀποτέλεσμα τῆς ἑλλείψεως συνησιπισμένης ὁμαδικῆς δράσεως ἦτο καὶ ἡ ἀνικανότης των νὰ συντηρήσουν ἀξιοπρεπῶς ἐν κοινὸν φύλλον ἐὰν ὄχι ἡμερήσιον, τοῦλάχιστον ἐβδομαδιαῖον, ὅπως συστηματικώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον κηρύξουν δι' αὐτοῦ τὰς ἰδέας των. Τὰ ὀλίγα δημοτικιστικὰ περιοδικὰ τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν ἦσαν δημιουργήματα ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ οὐχὶ ὁμαδικῆς ἐργασίας, καὶ δι' αὐτὸ ταχέως ἐπανσαν ὑφιστάμενα, δι' ἑλλείψιν ἀναλόγου ὑποστηρίξεως. (Τέχνη, Διόνυσος, Ἀκρίτας, Σεράπιον, Ἡγησὼ κτλ.). Ἐξαίρεσιν ἔκαμε μόνον ὁ «Νουμᾶς», ὁ ὁποῖος παρ' ὅλα του τὰ τρωτά, τὰ ὁποῖα ἀρέσκονται νὰ ὑποδεικνύουν ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον οἱ πολυάριθμοι ἐχθροὶ του, καὶ αὐτοὶ οἱ φίλοι του ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἔδειξε σπανίαν δι' ἑλληνικὸν ἰδεολογικὸν φύλλον ἀντοχήν, ἐπιμονήν, θάρρος καὶ διοργανωτικὴν ἱκανότητα καὶ ἐπὶ 13 ὅλα ἔτη, εἰς τὰς πλέον κρισίμους στιγμὰς δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του, ἀλλὰ ὑπεστήριξε μόνος ἐναντίον ἀπείρων ἐχθρῶν τὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα, χρησιμεύσας εἰς τὰς χαλεπὰς ἡμέρας τοῦ γλωσσικοῦ κινήματος τὸ μόνον καταφύγιον τῆς δημοτικῆς ἰδέας, τὸ μόνον ἐλεύθερον βῆμα ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ἕκαστος ἐπαναστάτης ἠδύνατο ἐλευθέρως νὰ εἴπῃ τὰς ἰδέας του, ἔστω καὶ τὰς πλέον ριζοσπαστικὰς καὶ ἀνατρεπτικὰς ἦρχει μόνον νὰ ἦσαν εἰλικρινεῖς καὶ τοιουτοτρόπως ἐφιλοξένησε εἰς τὰς στήλας του καὶ υἱοθέτησε οὐχὶ ὀλίγας γονίμους συζητήσεις λογοτεχνικὰς, φιλοσοφικὰς, ἐπιστημονικὰς, πολιτικὰς, καὶ κοινωνιολογικὰς, αἱ ὁποῖαι πλείστας νέας ἰδέας ἐσκόρπισαν εἰς τὴν κοινωνίαν μας. Ἐκ τῆς ἀπόψεως ταύτης ὁ Νουμᾶς ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τῆς κοινωνίας μας καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μίαν ἡμέραν ἡ ἱστορία τῆς ἀναγεννήσεώς μας μέχρυσά γραμμата θ' ἀναφέρῃ τὸ ὄνομά του, παρ' ὅλα, ἐπαναλαμβάνομεν, τὰ τρωτά του καὶ τὰς μικρολόγους ἀδυναμίας του, τὰς τόσον ἄλλοίμονον, ἀναποφεύκτους εἰς οἰονδήποτε νεοελληνικὸν ἔργον! Εὐτυχῶς τελευταίως εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ πρότερον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου, ἐφάνησαν τὰ πρῶτα ἐνθαρρυντικὰ σημεῖα ἀνιδιοτελοῦς ὁμαδικῆς δράσεως («Νέα Ζωή», «Γράμματα», «Δελτίο Ἐκπαιδευτικοῦ ὁμίλου» κτλ.), τὰ ὁποῖα μᾶς ὑπόσχονται γενναιότεραν καὶ σοβαρώτεραν δράσιν εἰς τὸ μέλλον. Τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δημοτικισταὶ ἐνωρίτερον καὶ καλλίτερον ἔδειξαν τὴν ἱκανότητά των πρὸς ὁμαδικὴν δράσιν ἀπαιτοῦσαν πειθαρχημένην ἐργασίαν καὶ αὐτοθυσίαν, ἐξηγεῖται ὅτι δὲν εἶνε μονομερεῖς ὀνειροπόλοι καλλιτέχναι ὅπως οἱ περισσότεροί τῶν ἐν Ἀθήναις, ἀλλὰ καὶ θετικοὶ βιοπαλαισταί, ζῶντες ἐν τῷ μέσῳ διεθνοῦς πρακτικῆς κοινωνίας καὶ ἐπομένως ἱκανοὶ πρὸς πρακτικὰς ἰδέας καὶ θετικὴν, πειθαρχημένην

διοργανωτικὴν δρᾶσιν. Οἱ ἐν Ἀθήναις προτιμοῦν νὰ χάνουν τὸν καιρὸν των εἰς μικρολόγους ἀντιζηλίας καὶ ἀντεγκλήσεις περὶ τοῦ τίς εἶνε ἀνώτερος καλλιτέχνης δίδοντες ὑπερβολικὴν καὶ ἐντελῶς παρὰ φύσιν σημασίαν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν των ιδιότητα, γνήσιον σημεῖον στενῆς ἀντιλήψεως καὶ στενῆς ψυχῆς, πτωχῆς εἰς ζῶν καὶ δημιουργικὴν δρᾶσιν κοινωνίας. Διότι ὅπου λείπουν τὰ μεγάλα φιλοσοφικά, ἐπιστημονικά, οἰκονομικά, καὶ κοινωνιολογικά προβλήματα ἔχει κατ' ἀνάγκην ὡς μόνη εὐγενῆς ἐνασχόλησις καὶ πνευματικὴ δρᾶσις θεωρεῖται ἡ ποίησις καὶ λογοτεχνία ἐν γένει. Ἡ τοιαύτη ὑπερβολικὴ αὐτοεκτίμησις καὶ οἷσις τῆς ποιητικῆς ιδίως νεολαίας μας, εἶνε ἀποτέλεσμα ἑλλείψεως σοβαροῦ πολιτισμοῦ, σοβαρᾶς μορφώσεως καὶ ἀνατροφῆς ιδίως δὲ τρομακτικῆς μονομεροῦς πνευματικῆς ἀναπτύξεως. Διότι ὅταν εἰς μίαν κοινωνίαν ὡς μόνος σκοπὸς ἀνωτέρας μορφώσεως, ὡς μόνον πρᾶγμα ἄξιον ἐκτιμήσεως θεωρεῖται ἡ ποίησις καὶ ἡ λογοτεχνία, εὐκολώτατα χάνεται ἔχει τὸ μέτρον τῆς ἐκτιμήσεως τῶν σοβαρῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ ἡ τέχνη ὡς ἐντελῶς ὑποκειμενικὸν καὶ ρευστὸν πρᾶγμα, εἶνε ἀνίκανος νὰ ὑποβλήῃ εἰς γενικὴν ὑποχρεωτικὴν ἀντικειμενικὴν κριτικὴν καὶ ἐπομένως εὐκολώτατα ἐπιτρέπει ὑποκειμενικὰς αὐταπάτας καὶ ὑπερτιμήσεις τῆς ἰδίας καὶ ξένης ἀξίας. Φυσικὰ οἱ δημοτικιστὰὶ ἔδωκαν εἰς τὸ κίνημά των καθαρῶς, ἀκαδημαϊκὸν, γλωσσικὸν καὶ λογοτεχνικὸν χαρακτῆρα μὴ σκεφθέντες νὰ συνδυάσουν αὐτὸ μὲ ὥρισμένην κοινωνικὴν δρᾶσιν, στηριζομένην ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἀγῶνος ὥρισμένης κοινωνικῆς τάξεως ιδίως τῆς μικροαστικῆς καὶ ἐργατικῆς. Τὸ τοιοῦτον θὰ ὠφέλει πολὺ τὸν ἀγῶνα των διότι θὰ κατέκτων ἀκροατήριον πολυπληθές, παρουσιάζομενοι ὡς σοβαρὰ κοινωνικὴ δύναμις, στηριζομένη ἐπὶ χιλιάδων σιβαρῶν φανατικῶν βραχιόνων ἐμπνεόντων φόβον καὶ σεβασμὸν εἰς τοὺς ἀνελικρινεῖς καὶ δημαγωγικοὺς συνήθως καλοθελητάς των. Ἐκτὸς τούτου θὰ ἐβοήθουν τοιουτοτρόπως ἀμεσώτερον τὸν λαόν μας, μορφώνοντες αὐτὸν διὰ καταλλήλων βιβλίων, γραμμένων εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν καὶ σύμφωνα μὲ τὰ συμφέροντά του καὶ τὴν ψυχολογίαν του ὅπως μίαν ἡμέραν ἐνωρίτερον χειραφετηθῇ ὁ εὐφυής, φιλότιμος καὶ ἄξιος καλλιτέρας τύχης λαὸς μας. Δυστυχῶς οἱ δημοτικιστικαὶ δὲν θέλουν νὰ εἶνε κοινωνιολόγοι, ἐπιθυμοῦν νὰ μένουν γλωσσολόγοι καὶ λογοτέχναι. Νομίζουν ὅτι μὲ τὰς γλωσσικὰς συζητήσεις μόνον, τὰ ποιήματα καὶ τὰ ρομάντσα δύνανται νὰ φέρουν κοινωνικὰς μεταβολάς. Δὲν ἐννοοῦν ὅτι τὸ γλωσσικὸν ζήτημα δὲν εἶνε τόσον ἀκαδημαϊκῆς ἐπιστημονικῆς φύσεως, ὅσον κοινωνικῆς καὶ δὲν θὰ λυθῇ ἂν ὁ λαὸς δὲν κατηχηθῇ εἰς ὥρισμένας κοινωνικὰς ιδέας ἀρρήκτως συνδεδεμένας μὲ τὸ γλωσσικὸν καθεστῶς· πρὸς τοῦτο δὲ ἔχει ἀνάγκην ὅχι τόσον ποιημάτων, ὅσον ὥρισμένων κοινωνικοφιλοσοφικῶν διδασμάτων καὶ συνάμα πνευματικῆς τροφῆς ἀναλόγου μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς βιοπλῆς του, καὶ τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν. (Ἐφημερίδα λ.χ. πολιτικὰ περιοδικά, ὠφέλιμα βιβλία διαφόρων θετικῶν γνώσεων, ιδίως κοινωνιολογικῶν κτλ.). Βεβαίως τὴν κοινωνικὴν αὐτὴν δρᾶσιν δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὴν κίμῃ κάθε δημοτικιστῆς, διότι ἐκτὸς τῆς ὅτι πολλοὶ ἔχουν πραγματικὴν κλίσιν καὶ ἰδιοφυίαν εἰς ἄλλους κλάδους πνευματικῆς δράσεως ὅπου καὶ πρέπει βέβαια νὰ περιορισθοῦν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μὲ ὅλην των τὴν καλὴν θέλησιν καὶ τὴν θεωρητικὴν ἐπιδοκιμασίαν

δὲν αἰσθάνονται τὸν ἑαυτὸν τῶν ἱκανὸν πρὸς πρακτικὴν κοινωνικὴν διοργανωτικὴν ἐργασίαν. Ἀλλ' εἰς ἓν τόσον μέγα στρατόπεδον θὰ εὔρεθοῦν κατ' ἀνάγκην καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ αἰσθανόμενα ἀκριβῶς κλίσιν πρὸς παρομίαν κοινωνικὴν δρᾶσιν καὶ ἂν δὲν τὸ ἐπραξαν, μέχρ' οὗτοῦδε τὸ τοιοῦτον προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐθεώρουν τοιαύτην ἐργασίαν ἀναγκαίαν καὶ εὐγενῆ, ὑπνωτισμένοι καὶ αὐτοὶ καὶ παρασυρόμενοι ἀπὸ τὰς κυριαρχούσας ἀριστοκρατικὰς αἰσθητικὰς καὶ ἀντικοινωνικὰς ιδέας καὶ τάσεις. Μὲ νέαν ὅμως προπαγάνδα καὶ τὴν κυριαρχίαν νέων θετικῶν δημοκρατικῶν ιδεῶν θὰ ἀποτινάξουν τὰς προλήψεις τῶν καὶ θὰ εὔρουν τὸ πραγματικὸν στοιχεῖον τῶν, προσφέροντες τοιοῦτοτρόπως ἀνυπολόγιστον ὠφέλειαν καὶ εἰς τὸν λαὸν μας καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν μας καὶ εἰς αὐτὸ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα.

Πάντως ἓν μέρος τῶν δημοτικιστῶν, ὡς ἐκ τῆς ἰδιοσυγκρασίας του, μοιραίως θὰ ἀφιερῶσιν τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς ἄμεσον ἐνεργὸν κοινωνικὴν δρᾶσιν, ὅπως ἤδη ἔχομεν ἀρκετὰ παραδείγματα καὶ θὰ ἔχομεν σὺν τῷ χρόνῳ διαρκῶς περισσότερα. Ὁ δημοτικισμὸς μὲ τὴν νέαν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν ἀναγκαστικῶς θὰ χάνῃ τὴν μέχρ' οὗτοῦδε καθαρῶς λογοτεχνικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν μορφήν του καὶ θὰ γίνεται θετικώτερος, ἐπιστημονικώτερος καὶ κοινωνιολογικώτερος.

Χάριν τῆς ἱστορικῆς ἀντικειμενικῆς ἀληθείας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ λόγοι, ἂν ὅχι ἐντελῶς δικαιολογοῦντες, τουλάχιστον ἐξηγοῦντες, τὴν μέχρ' οὗτοῦδε ἀπομάκρυνσιν τῶν δημοτικιστῶν μας ἀπὸ οἰανδήποτε ὁμαδικὴν λαϊκὴν δρᾶσιν. Πρῶτον κάθε ἐπαναστατικὸν κίνημα κατ' ἀνάγκην ἀρχίζει μὲ ἀκαδημαϊκὰς συζητήσεις καὶ περιορίζεται ἐπὶ ἓν χρονικὸν διάστημα εἰς στενοὺς κύκλους διανοουμένων, ἕως ὅτου ἐπέλθῃ ὁ κόρος τῶν λέξεων καὶ λυθοῦν ὠρισμένα θεωρητικὰ ζητήματα, διευκρινίζοντα ἐπὶ τέλους καὶ τὸν τρόπον τῆς τακτικῆς μιᾶς θετικωτέρας πλέον κοινωνικῆς δράσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν θεωρητικῶν ιδεῶν. Καὶ δεῦτερον μέχρ' οὗτοῦδε ἀκόμη ἡ κοινωνία μας ἦτο τόσον ὀλίγον ἀνεπτυγμένη οἰκονομικῶς, κοινωνικῶς καὶ πνευματικῶς, ὥστε οἰανδήποτε λαϊκὴ προπαγάνδα καὶ κἀθ' ὁδὸς πρὸς τὸν λαὸν νὰ φαίνεται ψυχολογικῶς πολὺ δύσκολος, ἂν ὅχι ἐντελῶς ἀδύνατος, καὶ εἰς τοὺς γνησιότερους φίλους τῆς προόδου τοῦ λαοῦ μας.

Ἀπὸ τίνος ὅμως τὰ πράγματα ἥλλαξαν ἐντελῶς καὶ πᾶσα δικαιολογία εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εἶναι ἀπαράδεκτος καὶ ἀνικανότης θετικῆς δράσεως διὰ τὸ σύνολον τουλάχιστον τοῦ δημοτικισμοῦ ὡς κόμματος θὰ εἶναι ἀδικαιολόγητος. Ἡ κοινωνία μας τὰ τελευταῖα δέκα ἔτη, ἰδίως μετὰ τοὺς τελευταίους δύο νικηφόρους πολέμους καὶ τὸν διπλασιασμὸν τοῦ κράτους, ἥλλαξε πολὺ ὑπ' ὅλας τὰς ἐπὶ οὐραϊς : Νέα προβλήματα καθημερινῶς ἀναφαίνονται, νέοι ὀρίζοντες διανοίγονται, νέα κοινωνικὰ ζητήματα ἐντελῶς ὥριμα ζητοῦν λύσιν καὶ ἱκανοποίησιν. Ἡ οἰκονομικὴ ἐμπορικὴ, βιομηχανικὴ, ναυτικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξέλιξις τοῦ τόπου μας ἤρχισε νὰ κάμνῃ ἀλματικά βήματα. Ἡ κατὰ τμησιν τῆς κοινωνίας μας εἰς διαφόρους κοινωνικὰς τάξεις ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν γίνεται ἐντονωτέρα, καὶ τὸ ἔδαφος διὰ κοινωνικὴν πάλιν, ζωὴν καὶ κίνησιν προσφορώτερον. Παντοῦ παρατηροῦνται

νέα στοιχεία μορφωμένα, με νέας ιδέας, νέαν ηθικὴν καὶ νέον χαρακτῆρα, ἱκανὰ καὶ ἔτοιμα δι' οἰανδήποτε κοινωνικὴν δρᾶσιν. Μία ζύμωσις πρωτοφανὴς διαφαίνεται παντοῦ. Ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς ζωῆς ἤρχισαν νὰ προσδεύουν καὶ ἐνδυναμώνονται καὶ εἰς πλάτος καὶ εἰς βάθος. Ἡδὴ ὑπάρχουν ὀρισμένα κόμματα, με πραγματικὴν διαφορὰν ἠθικῆς, ἰδανικῶν, νοοτροπίας καὶ ἐν μέρει καὶ συμφερόντων. Ἡδὴ ἐφάνησαν τὰ πρῶτα σοβαρὰ σημεῖα ἐργατικῆς κινήσεως με συστηματικὴν κάπως διοργάνωσιν καὶ δρᾶσιν. Ἡδὴ ἡ φιλοσοφικὴ μας μόρφωσις καὶ ἡ ἱκανότης μας πρὸς δημιουργικὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν ἤρχισε νὰ δεικνύῃ τὰ πρῶτα σημεῖα ὑπάρξεως καὶ ἡμέραν με τὴν ἡμέραν βεβαίως θὰ γίνεται μεγαλειτέρα. Ἐπίσης ἡ ἱκανότης πρὸς ὁμαδικὴν δρᾶσιν καὶ διοργανωτικὴν ἐργασίαν γίνεται ἐντονωτέρα. Θανμάσιον ἀληθῶς ἔδαφος δι' ἕκαστον ἄνθρωπον διψῶντα δρᾶσιν καὶ θετικὴν ἐργασίαν. Λαμπρὰ εὐκαιρία διὰ τοὺς δημοτικιστάς μας νὰ προσαρμόσουν πλέον τὴν μόρφωσίν των καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν των πρὸς μίαν θετικωτέραν κοινωνικὴν δρᾶσιν. Ἦλθεν ἐπὶ τέλους ἡ στιγμή ὅπως οἱ δημοτικισταὶ συνέλθουν ἐπὶ ταῦτό, ἀναμετρήσουν τὰς δυνάμεις των, ὀργανωθῶν εἰς μίαν μεγαλοπρεπῆ δύναμιν καὶ μεγάλο κοινωνικὸν κόμμα καὶ ἐνώνοντες τὰς δυνάμεις των, προβοῦν εἰς μίαν γενναίαν ὁμαδικὴν δρᾶσιν με ἔδραν τὰς Ἀθῆνας, δρᾶσιν εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι νὰ εἶνε ἠθικῶς ὑποχρεωμένοι νὰ συνεισφέρουν κατὰ δύναμιν τὴν συνδρομὴν των: ὑλικὴν, ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν. Ἐὰν τὸ τοιοῦτον συμβῇ — καὶ θὰ συμβῇ ἀναγκαστικῶς — θὰ ἴδῃ ἡ κοινωνία μας ἓν μεγαλοπρεπὲς θέαμα, ἓνα στρατὸν πολυύριθμον ἀνιδιοτελῶς, χάριν μιᾶς ιδέας θυσιαζόντος καὶ δρώντος ἐντελῶς ἀνιδιοτελῶς, χάριν μιᾶς ιδέας θυσιαζόντος καὶ χοῦμα καὶ πνευματικὴν ἐργασίαν. Τὸ τοιοῦτον θὰ εἶναι ἡ μεγάλη πράγματι ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς καὶ ψυχικῆς μας ἀναγεννήσεως. Καὶ τελειώνοντες τολμῶμεν νὰ ὑποδείξωμεν μερικὰ συγκεκριμένα σημεῖα τῆς ἐπιθυμητῆς καὶ ἀναγκαίας δράσεως τῶν δημοτικιστῶν, καθ' ἡμᾶς.

1) Καθαρῶς ἐπιστημονικὴ γλωσσικὴ ἐργασία: σύνταξις λεξικοῦ τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης, συγγραφὴ γραμματικῆς καὶ λοιπῶν ὑποβοηθητικῶν γλωσσικῶν συγγραμμάτων καθὼς καὶ ἱστορίας τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος, με ἀνάλογον λαογραφικὴν ἐργασίαν πρὸς συστηματικὴν σπουδὴν τῆς ὑποστάσεως τῆς φυλῆς μας.

2) Καθαρῶς κοινωνικὴ ἐργασία. Ἐκδοσις ἡμερησίου πολιτικοῦ φύλλον, καθαρῶς ἰδεολογικοῦ καὶ πραγματικῶς προσδευτικοῦ, τὸ ὁποῖον νὰ θεωροῦν καθῆκον τιμῆς νὰ ὑποστηρίξουν οἱ ἀπανταχοῦ τοῦ πανελληνίου δημοτικισταὶ καὶ δι' ὑλικῆς συνδρομῆς καὶ διὰ τῆς πνευματικῆς των συνεργασίας προσπαθοῦντες νὰ καταστήσουν αὐτὸ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του καὶ δι' αὐτοῦ διεκταιδωγῆθουν τὴν κοινωνίαν μας εἰς τὰς φιλελευθέρους ιδέας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν μόρφωσιν σταθερῶν εἰλικρινῶν φρονημάτων ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς ζωῆς. Παραλλήλως με τὴν ἐφημερίδα πρέπει νὰ ἐκδίδεται καὶ ἐν ἑβδομαδιαίῳ λογοτεχνικὸν περιοδικόν, τὸ ὁποῖον νὰ συγκεντρῶνῃ τὴν ἐργασίαν τῶν ποιητῶν καὶ λογοτεχνῶν μας ἐν γένει, συνάμα δὲ καὶ ἐν μηνιαίῳ ἐπιστημονικὸν περιοδικόν, ὅπου τὰ εἰδικὰ ἐπιστημονικὰ στοιχεία τοῦ δημοτικισμοῦ, νὰ μᾶς

δώσουν τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῆς χρησιμοποίησεως τῆς δημοτικῆς γλώσσης εἰς τὴν ἐπιστήμην, ὅπως λυθῇ ἐπὶ τέλους καὶ τὸ δυσκολώτερον αὐτὸ σημεῖον τοῦ γλωσσικοῦ μας ζητήματος, συνάμα δὲ διευκολυνθῇ καὶ ἡ δημιουργία νέας ζωντανῆς πρωτοτύπου ἐπιστήμης.

Ἐπίσης εἶνε ἀναγκαιοτάτη ἡ ἐκδοσις εἰδικοῦ περιοδικοῦ προωρισμένου διὰ τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν, τελείως προσηρμοσμένου εἰς τὴν νοοτροπίαν καὶ τὰς ψυχικὰς τῆς ἀνάγκας, ἀποφεύγοντος δὲ τὰς ἀκρότητας καὶ ὑπερβολάς, ὅπως καλῆτερον ἐξυπηρετήσῃ τὸν σκοπὸν του, καὶ ἀμέσως δεῖξει τὴν ὑπεροχὴν τῆς δημοτικῆς μας γλώσσης καὶ δημοτικῆς νοοτροπίας ἀπέναντι τοῦ σημερινοῦ σχολαστικοῦ καθεστῶτος.

Τέλος εἶνε ἀπαραίτητος καὶ ἡ ἐκδοσις μιᾶς βιβλιοθήκης ὠφελίμων γνώσεων, γραμμένης εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν, ὅπως τὴν καταλάβουν καὶ οἱ ὀλιγότεροι ἐγγράμματοι, ἰδίως αἱ κατώτεραι λαῖκα καὶ ἐργατικαὶ τάξεις, αἱ ὁποῖαι ἔχουν περισσοτέραν ἀνάγκην αὐτῆς. Ἐννοεῖται τὴν σύνταξιν τῆς βιβλιοθήκης ὅπως καὶ τῶν περιοδικῶν καὶ τῆς ἐφημερίδος θὰ ἐπιβλέπη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, ὅπως ἡ ὅλη ἐργασία γίνῃ σύμφωνα μὲ ὠρισμένας γλωσσικὰς, ἐπιστημονικὰς καὶ φιλοσοφο-κοινωνιολογικὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ὁποίας θὰ εἶνε καλὸν νὰ προσαρμοῶνται οἱ συγγραφεῖς, ἀποφεύγοντες χάριν τοῦ κοινοῦ καλοῦ ὠρισμένας γλωσσικὰς, φιλοσοφικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς ὑπερβολάς, αἱ ὁποῖαι τυχὸν νὰ εἶναι κάλλιστα δι' ἀπώτερον μέλλον, σήμερον ὅμως δὲν ἀποτελοῦν ἐπείγουσαν ἀνάγκην καὶ μόνον τροφὴν εἰς ἀνωφελεῖς κριτικὰς, συκοφαντίας καὶ διαβολὰς θὰ δίδουν καὶ ἐπομένως θὰ ἐμποδίζουσιν σημαντικῶς τὸ σπουδαῖον ἔργον τῆς ἀναμορφώσεώς μας. Ἀλλὰ περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς διοργανώσεως καὶ δράσεως τῶν δημοτικιστῶν θὰ ὁμιλήσω εἰς πρῶτην εὐκαιρίαν κατ' εὐθείαν μαζί των.